

חלוקת הפרקים בתנ"ך

מן המפורסמות הוא: בעוד שמצד אחד חלוקת התנ"ך לספרים ברובה ממקור יהודי עתיק היא¹, ומצד שני כך גם חלוקת הספרים לפסוקים², הרי חלוקת הביניים הנהוגה אצלנו בין שני אלה, חלוקת הספרים לפרקים, מיסוד נכרי-נוצרי היא. תחילה יושמו הפרקים בתרגומי התנ"ך לשפות העולם הקלאסי, ליוונית ולרומית. משם העבירם מעתיקים נוצריים לספרי התנ"ך העבריים שבידיהם, ובתהליך ממושך עברו לדפוס תנ"ך יהודיים³, וכך התאזרחו בבית ישראל.

עקב "חכמת ישראל" ומחקר התנ"ך התעוררה בדורות האחרונים התודעה של זרות חלוקת הפרקים, והועלו ניסיונות והצעות להמירן בחלוקת יחידות יהודית עצמאית; בעיקר לספרי הנ"ך, שכן התורה כבר מחולקת לפרשות שבוע, וגם בחלוקה יותר מתאימה, לסדרים של קריאת התורה התלת-שנתית הארץ-ישראלית הקדומה; וסדרים אלה דומה היקפם הממוצע להיקף הפרקים⁴. חלוקה נתונה היא חלוקת תהילים למזמורים, והיא מקובלת, תוך סטיות קטנות⁵, על יהודים ונכרים כאחת. עבור שאר הנ"ך, הציע כבר לפני כמאה שנה, תלמיד החכם המשכיל הרב פסח פינפר חלוקה ל"פרשות"⁶. למעשה, הצעה זו ודומות לה לא נתקבלו על הציבור, ולא יכלו להתקבל, כי כל דפוס תנ"ך וספריו, כל הספרות הפרשנית והמחקרית סביבו, ערוכים ע"פ הפרקים, ואי אפשר להינתק ממערכת זאת.

היום היה ניתן להתגבר על מכשול זה, מבחינה טכנית: דיסקית קטנה במחשב הבית או האישי ולחיצת כפתור יעבירך ממערכת למערכת. אך נראה, שעתה, משנוחה השעה מבחינה טכנולוגית להתקין מערכת פרשיות עברית, אין השעה כשרה לכך מבחינה

1. חוץ מחלוקת הספרים שמואל, מלכים ודבה"י לשניים, וכן החלוקה בין עזרא לנחמיה.
2. אף שבמסורת היהודית לא תמיד הייתה אחידות בה. בקיד' ל', ע"א ובנדרי' ל"ח, ע"א נאמר שבא"י חילקו את שמי' י"ט, ט לשלושה פסוקים (אולי זה בא כדי לסייע בקריאת התורה של "הסדרים" הקצרים יחסית, אף שבסופם מוצע גם פתרון אחר לגבי סדרים קצרים), ובוודאי אין זה הפסוק היחיד. סיכומי מספר פסוקים שונים משלנו, לתנ"ך ולחלקיו, מובאים בילק"ש א תתנ"ה (בשם "מדרש פליאה" אכ"ן).
3. על התהליך ר' בקצרה: C.D. Ginsburg, Introduction to the Massoretico-Critical Edition of the Hebrew Bible, London 1897, pp. 25-31
4. ל"סדרים" בני"ך מתכונת שונה, ואינם יכולים לשמש חלוקה עניינית. ר' אודותם דברי ר"ש קוסובסקי ז"ל, במבוא לתנ"ך הוצאת קורן, במהדורות תשל"ג עד תשל"ח; ולאחרונה י' עופר, סדרי נביאים וכתובים, תרביץ נח, תשמ"ט, עמ' 155-190.
5. במסורת חז"ל מדובר על קמ"ז מזמורים, מתוך צירופם יחד של כמה מהם; ר' ירושי' שבת ט"ז, א [ט"ו, ע"ג].
6. פי' פינפר, מסורת התורה והנביאים, וילנא תרנ"ו. קדם לו אברבנאל, שבפירושו לנ"ך חילק ספרי נביאים ראשונים לפרשות, וספרי הנבואה ל"נבואות"; כגון: בסי' יהושע בעל 24 פרקים יש ט"ז "פרשות", בשופטים בעל 21 פרקים יש י"ב פרשות; בסי' ישעיה בעל 66 הפרקים יש ל"ו "נבואות".

ציבורית, כפי שעשויה הייתה להיות כשרה לפני ימי דור, בעת התרוממות הרוח של שעת תקומת המדינה.

עתיד אפוא דורנו, ואולי עוד דורות, להשתמש בחלוקת הפרקים המקובלת, אשר שני פגמים בה: הראשון הוא עקרוני, עצם הדבר שאת קודש הקודשים אנו נותנים במסגרת של חולין ושל מינות. ויתרה מזו, ע"פ הדרשה (תנח"י מהד' בובר וירא ו ומקבילות), שמשנתרגמה התורה, אומרים הגוים שגם להם חלק בה, וגם הם ישראל קרויים. אכן, טוענת הנצרות, שהתנ"ך יצא מחזקת ישראל, והוא בחזקתם.

הפגם השני הוא מעשי, ובחלקו הוא נובע מהפגם הראשון. במקרים לא מעטים סוטה חלוקת הפרקים ממה שנראה בעינינו כחלוקת טקסט הגיונית, סוטה ע"פ רוב במקרים אלה מחלוקת הפתוחות והסתומות, וכשמדובר בתורה, גם מחלוקת הסדרים ופרשות השבוע. כל קורא בתורה צריך להיזהר לבל ייכשל באלה, ק"ו המלמד מקרא, פן ייכשל ויכשיל ונמצא עושה מלאכת ה' רמייה.

שלושה סוגים של סטיות יש: א) מתוך פרשנות נוצרית; ב) מתוך הבנה מוטעית במקרא; ג) בפסוקי מעבר ובפרשיות ביניים.

דוגמא מהסוג הראשון, דרך ראייה נוצרית את המקרא, פוגשים אנו כבר בראש התורה. את ששת ימי הבריאה מכתירה ומקדשת התורה ביום השביעי, שהוא תכלית מעשה שמים וארץ. על כן מסיים ה"סדר" הראשון בתורה את היום השביעי, הוא השבת, והסדר השני פותח "אלה תולדות" (בר' ב', ד), נוסחה המסמנת פתיחות עניינים, במבנה ספר בראשית. משעקרו הנוצרים את השבת היהודית, עקרוה גם מפרשת ימי בראשית, בסיימם את הפרק אחרי היום השישי, ויום השבת פותח פרק חדש.

מגמה נוצרית, ולא רק אי-הבנה סתם, יש כנראה בסימון פרק י"ג, א בדברים. הפסוקים י"ב, כט עד י"ג, א הם יחידה אחת, בראשם סתומה ובסופם פתוחה וגם ראש סדר. י"ב כט-לא מזהיר מפני "רפורמה" בעבודת ה', דהיינו עיצוב עבודת ה' ע"פ נימוסי הגוים בפולחנם. י"ג, א מסיים ומסכם זאת: לעבוד את ה' רק בדרך המצווה בתורה, בלי להוסיף או לגרוע (ע"פ מנהגי הסביבה).

כשהחלוקה הנוצרית נותנת את הפרשה בלי פסוק הסיום, כאילו באה לומר: אמנם אין לעבוד את ה' בדרך תועבות הגוים, המעבירים בניהם באש, אך אין זאת אומרת שיש להימנע מכל גריעה, כגון פסילת כל עבודות הקרבנות שהנוצרים פסלוה, ואין להימנע מתוספת כגון הוספת השילוש הקדוש כמושא הפולחן.

אפשר שעריכה נוצרית הפרידה בין הפרקים י"ב-י"ג בישעיה. פרק י"ב, יג עד סוף י"ג הם יחידה אחת, העוסקת בעבד ה', סתומה לפני ולאחריה. זאת אחת הפרשות החשובות שבתנ"ך לנוצרים, המזהים בעבד ה' שכאן את מושיעם, את גורלו ותפקידו. מדוע קטעו את הפרשה וחילקוה אחרי פסוקה השלישי? כנראה ביקשו להדגיש משהו בפסוק הפותח את פרק י"ג, כגון: מושיעם גופו קרא על עצמו פסוק זה.

את הסוג השני, הבנה מוטעית בכתוב, נדגים באי-הבנה לשונית, וממילא עניינית, בתחילת פרק ל"ו בשמות. נבדוק נא את סדר העניינים שם בסדרת ויקהל, סדרת הביצוע במעשה המשכן. פרק ל"ה ותחילת ל"ו עוסקים בהכנות. הפסוקים ל"ה, א-ג מקדימים אזהרה, לשבות ממלאכת קודש זו ביום השבת. פסוקים ד-כט עוסקים בנדבת החומרים למשכן. מפסוק ל ואילך מציג משה לפני ישראל את אדריכלי הבניין, הם בצלאל ואהליאב, תוך פירוט תכונותיהם ותפקידיהם. בתום קטע זה אומר הפסוק ל"ו, א "ועשה

בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לבי וגו', "את כל מלאכת עבודת הקדש לכל אשר צוה הי'". מחלקי הפרקים, הפותחים כאן פרק חדש, רואים כאן עניין חדש: עד עתה הצגת בעלי המלאכה, מעתה תחילת עצם המלאכה. את "ועשה בצלאל ואהליאב" הבינו אפוא כאילו כתוב 'ויעש בצלאל ואהליאב', כך תירגמו השבעים ביוונית, הוולגטה ברומית, הפשיטתא בסורית, ומתרגמים נוספים בעקבותיהם.

דבר זה אינו נכון, לשונית ועניינית. לשונית: בעברית מקראית, עבר סיפורי בסתם בא עם וי"ו ההיפוך: ויעש. במשפטים הפותחים בוי"ו, בא עבר רגיל בשני תפקידים: א) להדגשת הנושא או המושא הקודם לפועל, או להנגידו, כגון "יומשה עלה" (שמי י"ט, ג)⁷, לעומת ישראל שעסקו בחניה: "ואל משה אמר" (שם כ"ה, א). לעומת הדברים הקודמים המכוונים אל ישראל⁸. ב) לציון עבר העבר, אירוע שקרה לפני המסופר קודם, כגון "והאדם ידע את חוה אשתו" (ברי ד', א), עוד בגן עדן לפני החטא⁹, "ובני יעקב באו מן השדה" (ברי ל"ד, ז), עוד לפני הגיע חמור אל יעקב, שהרי מיד בבואו דיבר אליהם; "ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו" וגו' (שמי י"ב, לה), "והי נתן את חן העם" (שם לו), לפני מכת בכורות.

פסוקנו אינו שייך לאחד מאלה. על כן, אילו במשמע של עבר דובר, מסתבר שהיה כתוב "ויעש בצלאל", בלשון מקרא רגילה. אך יתר על כן: בעבר רגיל, לעולם קודם הנושא לנשוא, בכתובים דלעיל: "יומשה עלה"; "והאדם ידע"; "ובני יעקב באו"; "ובני ישראל עשו"; "והי נתן". אילו עבר רגיל היה כאן, נתבקשה אפוא הלשון: ובצלאל ואהליאב עשו. כשקודם הנושא לנשוא, זמן הפועל הוא עבר מהופך במשמע של עתיד, כך: בדבי ל"א, טו: "וקם העם הזה"; שם יז: "וחרה אפי"; זכ"י ד, ג: "ויצא הי"; וכך בפסוקנו.

לרוב קדמונינו ברור היה, ש"ועשה" כאן משמעו עבר מהופך, במשמע "יעשה"; כה ברור, שרוב הראשונים לא ראו להעיר על כך¹⁰.

אכן, כך מתבקש מבחינת עניין הכתוב, כי: הפיסקה ל"ה, ל-לה מתארת בהרחבה את תכונות שני האומנים-האמנים, אך טרם אמרה את העיקר: לשם מה נבחרו ומה תפקידם. זה נאמר בל"ו, א: "ועשה [=יעשה] בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב... את כל מלאכת הקדש לכל אשר צוה הי'". וברור שבשלב זה עדיין לא עשו, כי עדיין לא נתמנו. בפסוקים הקודמים הודיע משה לישראל על המינוי הצפוי, כי אין ממנים פרנס ושליח לציבור אלא מדעתו. רק אחרי זה, בפסוק ל"ו, ב, משה קורא לבצלאל ולאהליאב, ומטיל עליהם את המלאכה. ועדיין אינם עושים מלאכה, כי עתה, בל"ו ג-ז, הם עוסקים תחילה במלאי החומרים. רק פסוק ח פותח במעשה ממש: "ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה".

7. אף שניתן להבין שם כעבר העבר: כבר לפני בוא ישראל לסיני עלה משה לחר חורב, ע"פ שמי י"ז, ו-ז.
 8. לעומת הגישה המדרשית, ראה רש"י על אתר, שהברית בפרק כ"ד קדמה למתן תורה.
 9. ר' רש"י שם, ונגד דברי ראב"ע שם, וכן נגד הגישה הנצרנית, שחטא אדה"ר גרם לחיי אישות. ר' לעומת זאת סנה' ל"א, ע"ב.
 10. במפורש מעירים רק ראב"ע, בפירושו הקצר (במק"ג "תורת חיים", ירושלים) וכן "לקח טוב", לר' טוביה ברי אליעזר (מהד' צילום ירושלים תש"ד, עמ' קז, ע"א). ראב"ע בפירושו הארוך (הנדפס במק"ג) משמע כך אגב הסבר לעניין אחר.
- רש"י לבבלי, מכות יב, ע"א ד"ה ורצת, מביא "ועשה" שבפסוקנו כהדגמת צורה זו במשמע של ציווי. בעל אורח חיים מבין בלשון עבר, כנראה ע"פ הפרק, ונדחק לפרש שהכינו את כלי העבודה (עוד לפני מינויים!).

בבית הספר הישראלי, כולל הממ"ד, אין רגילים לעמוד על כל פרטי מלאכת המשכן על כל חזרותיה, בעיקר מחוסר זמן. הברור הלשוני והענייני לגבי ל"ו, א אולי אינו עקרוני במסגרת לימודית זו, אך בכיתות בוגרות דיון הוא עשוי להיות תרגיל מאלף, כיצד יש לדייק לשונית ועניינית בכתובים, וכיצד יש להישמר ממוקשי חלוקת הפרקים. לבסוף נציין, שבתרגומי המקרא אין דרך אחידה לגבי תרגום ל"ו, א בשמות. תרגום אונקלוס על מהדורותיו מתרגם בעבר "ועבד"¹¹; לעומתו תרגומי א"י אין תרגומם אחיד: המכונה תרגום יהונתן בן עוזיאל¹² מתרגם בעתיד "ויעבד", לעומתו, ת' ארץ ישראל השלם המכונה ניאופיטי¹³, מתרגם בעבר, "ועבד". בלשון עתיד גם מתרגם רס"ג: "פליצנעו"¹⁴. רוב התרגומים החדשים, הן מידי יהודים¹⁵ והן מידי נכרים¹⁶, מתרגמים אף הם בלשון עתיד, כראוי.

מבחינת עקרונות גלויים לכול ומבחינת אינטנסיביות העיסוק בביה"ס היהודי, חשובה יותר הטעות שבפתיחת פרק כ"ז בבראשית. פרק כ"ז פותח בסיפור ברכת יצחק ליעקב. הן מתוך מבנה מעשה הברכות גופו והן מתוך מבנה פרשת תולדות, ברור, שאין כ"ז, א הפתיחה הנכונה למעשה הברכות.

פרשת תולדות מספרת את סיפור האב האמצעי יצחק. היא בנויה במבנה משולש בצורת מסגרת, כשהחלק הראשון והאחרון עוסקים בענייני המשפחה, בעוד שהחלק האמצעי עוסק בענייני הכלכלה וקשרי השכנות של יצחק. שתי החטיבות המשפחתיות, עיקר עניינן הוא במאבק על ההגמוניה בין התאומים עשיו ויעקב, כשברקע ההורים: רבקה כפעילה, יצחק כפסיבי. בחלוקה מדויקת, מקיף החלק המשפחתי הראשון את כ"ה, יט¹⁷ עד לד; החלק של ענייני כלכלה וחוף את פרק כ"ז עד פסוק לג. שני הפסוקים האחרונים שבפרק כ"ז (לד-לה) מספרים שעשיו נשא נשים חיתיות, והם פותחים את החטיבה המשפחתית המסיימת את סיפור יצחק.

גם חטיבה משפחתית מסיימת זו בנויה במבנה מסגרת של שלושה חלקים: א) נישואי עשיו (כ"ו, לד-לה); ב) סיפור הברכות עצמן (כ"ז, א-מה); ג) עניין נישואי יעקב ועשיו (כ"ז, מו-כ"ח, ט), וחלק זה מסיים בכך שעשיו נשא עוד אשה "על נשיו" שכבר נשא בסוף כ"ו, כלומר: במה שפתחה חטיבה זו, בו היא חותמת.

11. ע"פ אי שפרבר, כתבי הקדש בארמית, כרך א תרגום אונקלוס, לידן 1959; אך ר' אודות כד דברי שד"ל ב"אוהב גר", קרקא תרנ"ה, עמ' 87.
12. ב' רידר, התרגום הארמי המכונה תרגום יונתן בן עוזיאל, ירושלים תשל"ד.
13. תרגום ארץ ישראל כתב יד הוותיקן, ניאופיטי I, מהדורת "מקור", ירושלים תשל"א.
14. ע"פ תאג' כתר תורה, ירושלים תשי"ד. ר' שם דיון ארוך ב"מרפא לשון", וכן דיון ב"תורה שלמה" לרב מ' כשר, כרך כג, ירושלים תשכ"ט.
15. כגון: בגרמנית: קמפ-לנדאו מהדורת פיליפזון, לייפציג תרכ"ב; רש"ר הירש, פרנקפורט ע"נ מיין תרנ"ג; מ' בובר – פ' רוזנצווייג, פרנקפורט ע"נ מיין 1935. באנגלית: י' רבינוביץ, חומש סונסינו, לונדון 1947; תנ"ך JPS, פילדלפיה 1955; הרב י"צ הרץ, לונדון תשי"ח. ברוסית: י' שטיינברג, וילנא, דפוס צילום ת"א תשל"ב. חורגים ומתרגמים בלשון עבר: בגרמנית: ר"ן היידנהיים, רדלחהיים תקע"ח; מ' מנדלסון, "נתיבות השלום", וינה 1846. באנגלית: תנ"ך ירושלים, הוצאת קורן, ירושלים תשמ"ב.
16. תרגומים נכריים המתרגמים לעתיד: באנגלית: כגון, American Revised Version, N.Y. 1901; B.S. Childs, OTS, Philadelphia 1974; W.H. Bennet, CB, Edinburgh.
17. חלוקת פרקים טועה אף כאן, כשבפרק כ"ה היא מצרפת יחד את בני קטורה, תולדות ישמעאל ותולדות יצחק. לכאורה, מבחינת המבנה הטכני, אלה שייכים יחד; אך באמת, תולדות קטורה וישמעאל הם ספיחי קורות אברהם, בעוד שתולדות יצחק פותחות את הדור השני של האבות. ואכן, גם הסדר וגם הפרשה פותחים בכ"ה, יט "ואלה תולדות יצחק". סטייה דומה סוטה חלוקת הפרקים גם בסיימה את פרק כ"ז בתוך עניין ספיחי הברכות ושליחת יעקב חרנה.

שתי תבניות מסגרת אלו, תבנית בתוך תבנית, דיין לשכנע שהחלק השלישי שבפרשת תולדות יצחק, הוא מעשה הברכות, כולל את שני הפסוקים האחרונים של פרק כ"ו, ומוטעית כאן חלוקת הפרקים, המנתקת שני פסוקים אלה מעניינם.

שונה התמונה, בפתחנו את מעשה הברכות בסוף פרק כ"ו. לכאורה הולך עשיו בעקבות יצחק אביו: מה האב נשא אשה בן ארבעים, גם הבן כן, ואף מהדר הבן על האב, בנושאו שתי נשים. ואולם, לאב הובאה אשה ממרחק, ממשפחת אבותיו, כדי שבשום אופן לא ישא מבנות הארץ הכנעניות; לעומתו נושא הבן שתי חיתיות, הנחשבות עם מעממי כנען. עשיו מפר אפוא כלל יסוד משפחתי, השולט במשפחה משנבחרה לברכה ולייעוד האלוקים. ממילא הוא הפקיע עצמו מן הזכות להיות מממשיכי המשפחה, מלשאת את ברכת אברהם.

במיוחד חורה הדבר לרבקה. היא, שהובאה מרחוק לבית אברהם, היא, שכל טעם ומשמעות היותה כאן, ומאז נישואיה כל טעם ומשמעות חייה, הוא לבנות את זרע הייעוד, בהיבדל מהכנעניים ותועבותיהם. העברת הברכות לעשיו, בעל החיתיות, היא עבודה נטילת טעם חייה במישור האישי; ובמישור הכללי העקרוני סוף עגום לניסיון המעניין של בניית משפחה ועם קדושים לעבודת ה'.

רבקה רואה אפוא חובה לעצור את האסון של העברת הברכה – בעיניה העברת ייעוד בית אברהם – לבן שאינו ראוי לכך, וחובה להעבירה לבן הראוי ההולך בדרכי אבותיו, כאיש אוהל ומקנה כמוהם, וכאיש תם וצדיק כמוהם. ממילא, גישת התורה וגישת הקורא בתורה חיוביות כלפי מעשה רבקה ויעקב. (עדיין עומדת הבעיה האם מקדשת המטרה כל אמצעי, ואמנם יש מחז"ל המייחסים גנות ועונש למעשה המרמה¹⁸). נתוני היסוד וגישת היסוד שונים לחלוטין, כשפותח הסיפור בנטישת עשיו את דרך האבות, ומסיים הסיפור כאשר מצד אחד נשלח יעקב חרנה ליקח לו אשה מבית בתואל קרובי אברהם, שמשם גם רבקה הובאה; ומצד שני, "וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו" (כ"ח, ח) ואף הוא לוקח לו אשה ממשפחת אברהם, דהיינו: מבנות ישמעאל, אך על נשיו החיתיות הוסיפו, כלומר: מבלי להקדים "סור מרע" ביקש לקיים "ועשה טוב".

על כל פנים, הבא ללמד את הפרשה הזאת של הברכות, ראוי לו לשים לבו היכן הוא פותח את הפרשה, ומה משמעות פתיחה זאת לגבי הבנת מעשי האבות.

סוג שלישי של פתיחות פרק בעייתיות, הסוטות מהחלוקה היהודית, חל בפסוקי מעבר בין נושא לנושא. רבים פסוקי מעבר (או רצף של כמה פסוקי מעבר) כאלה בתנ"ך וגם בתורה, וממילא לא מעטים ההבדלים בהם, בין מערכת חלוקה לחברתה; ונדגים כמה מהם.

בין סיום מפגש יעקב עם עשיו בברי' ל"ג, יז, ובין מעשה דינה שבפרק ל"ד, יש שלושה פסוקים העוסקים בחניית יעקב בשכם. חלוקת הפרקים מצרפת יחידה קטנה זו אל הקודמת; כנראה, משום ששהות יעקב בשכם נראית כמקבילה וכחמשך לשהותו בסוכות (ל"ג, יז), ותיאור שהות זו צמוד ספרותית לפרידת עשיו מיעקב (ל"ג, טז). נראית יותר חלוקת הסדרים, המצרפת את שלושת הפסוקים על חניית יעקב בשכם אל מעשה דינה, שאירע בשכם עקב חנייה זאת. ואולי לא רק סמיכות דברים טכנית יש כאן, אלא גם עניין עקרוני. האבות נצטוו להיות גרים בכנען, גרים-נודדים-רועים חסרי אחיזה ואחווה קבועה. והנה, בל"ג, יט קונה יעקב חלקת שדה בשכם. כשהכתוב מצרף מיד את מעשה

18. ראה ברי"ר ס"ז, ד; שם ע"י; יט; תנחומא בוכר ויצא יא.

דינה, כאילו בא לומר: יעקב מתיישב ומתאזרח בין הכנענים, הנה המסקנה העקבית: המה מבקשים להתערב, להתבולל, להתחתן עם בית יעקב, ועושים זאת באופן לא עדין ביותר. פתיחת הסדר עם "ויבא יעקב שלם עיר שכם"¹⁹ היא אפוא במקומה, וגם בעלת מסר היא. יעקב בא שלם²⁰ לעיר שכם, אך לא יצא ממנה שלם.

פסוק מעבר אחר הוא שמי' ו', א. טכנית, פותח בו דיבור ה' למשה, שלכאורה נמשך בהמשך הפרק. החלוקות היהודיות של סתומה, סדר ופרשה פותחות בו', ב, ובדין: ו', ב פותח דיבור חדש; הן סגנונית, בפתיחה הרחבה "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו", והן עניינית, באשר ו', א חתם בתשובת ה' למשה, מהלך ראשון של גאולה, או דייק ואמור: של ניסיון גאולה, כי לא הצליח, אולי כי זקני ישראל לא השתתפו עם משה כפי שנצטוו²¹. בפסוק ו', ב באה אפוא הבטחה והצהרה חדשה של גאולה, במקביל להצהרה שבסנה²², אך הפעם בלי התנאה וגם בלי ציווי של השתתפות זקני ישראל. צדקו אפוא קהילות ישראל כשהנהיגו לפתוח כאן סדר חדש וגם פרשה חדשה, כי אכן, בתהליך הגאולה מתחילה כאן פרשה חדשה בעלת סדר עניינים חדש.

כפסוק מעבר ראוי להזכיר את שמות ל"א, יח; בין גמר הציווי על עשיית המשכן לבין מעשה העגל. חלוקת הפרקים מצרפת את הפסוק אל הקודם, אל מצוות הקמת המשכן, אולי משום שפסוק הביניים עדיין חיובי הוא, ורק אחריו מתחיל החטא. נראית יותר חלוקת המסורה, שע"י סתומה מצרפת את הפסוק אל הבא, אל מעשה העגל; וזאת משני טעמים: א) הסתיים רצף הציוויים והתורה שבה אל תיאור הקורות, שפסק בסוף שמות כ"ד. ב) פסוק הביניים מספר על מתן הלוחות מיד ה' למשה, והלא בהמשך, במעשה העגל, מסופר על שבירת אותם הלוחות.

זוג של פסוקי מעבר יש בראש פרק כ"ו בויקרא, בין פרשת ציוויי היובל והגאולה שבפרק כ"ה לבין פרשת הברכה והתוכחה שבפרשת בחוקותי. שני פסוקי המעבר כוללים אזהרות ומצוות אודות ע"ז, שבת ומורא מקדש. חלוקת הפרקים מצרפת זאת אל הבא, לברכה לתוכחה; אולי בהנחה, שמצוות מרכזיות ועקרונות אלו באות להדגים, על מה יזכו ישראל לשכר של ברכה, או ח"ו ייענשו. אך גישה זאת יש בה משהו משום טעם נוצרי של העדפת מצוות על מצוות. הלא באמת, "אם בחקתי תלכו" מתייחס לכלל המצוות, לא למבחר שרירותי או עקרוני מתוכן. נראות אפוא החלוקות היהודיות של פתוחה, סדר ופרשה, המצרפות שני פסוקים אלה (כ"ו, א-ב) לקודם; בין כהדגמה ופירוט של הקודם להם "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, אני ה' אלקיכם" (כ"ה, נה), לומר, במה וכיצד עליכם להיות עבדי ה', וכיצד תקבלו עליכם אדנות ה'; ובין שנראה בפסוקים אלה סיום לסדרת החוקים. ויקרא י"ט-כ"ה, סדרה שבתחילת י"ט, ראש פרשת קדושים, פותחת בפתיחה דומה.

עיקרו של דבר הוא, שהבא ללמד תנ"ך, אל לו לילך אוטומטית אחר חלוקת הפרקים; עליו לעמוד ולהעמיד את תלמידיו על מקורה הזר של חלוקת הפרקים ועל המסקנות הנובעות מכך.

19. כמו בעניין ברי' כ"ז, גם כאן מעיד ברי"ר על פתיחת סדר חלופיות: ברי"ר ע"ט, א-ד מביא שש פתיחות (או שאריות מפתחות) ללי"ג, יח, וברי"ר פ, א-ה מביא שמונה פתיחות (או שאריות פתיחות) ללי"ד, א.

20. ר' בב"ר ע"ט, ה: שלם בגופו, בבניו; לעומת דעת רש"י ששלם שם מקום הוא.

21. שמי' ג', טז, יח; ורי' רש"י שם ה', א, ע"פ שמי"ר ה', יד.

22. שמי' ג', ו-כב.